İsa ve Kadınlar

Ben Witherington III · Almanca çeviri: Hans-Jörg Ronsdorf · Mayıs 2021 · Ekim 2026'da gözden geçirildi

Son zamanlarda İsa'nın "radikal bir feminist" olduğu söylendi. O'nun, Eski Antlaşma kültürünün ve dininin bu kadar açık bir parçası olan geleneksel ataerkil çerçeveyi bilinçli olarak sarsan biri olduğu. Pek çoklarının iddiasına göre, O'nun kendi öğretisi ve yaşam biçimi öyleydi ki, yalnızca karı-koca ilişkilerine ilişkin ***eşitlikçi bir görüş*** ve öğrenci olarak erkek ve kadın rollerine ilişkin eşit haklı bir görüş O'nun dünya görüşüyle uyuşur. İsa'nın kadınlar hakkındaki görüşlerini bu şekilde çözümlemek, hem bilim çevrelerinde hem de sıradan inanlılar arasında, dört Müjde'deki ilgili malzemenin "doğru" yorumu olarak giderek daha fazla kabul görmüştür. ***Yine de bunun, İsa'yı ve görüşlerini, kadınların Hristiyan topluluğundaki yerine ilişkin kendi modern kaygılarımızın suretinde biçimlendirmeye yönelik bir başka girişim olup olmadığını sormaya değer belki.***

Kutsal Kitap metnine çoğu zaman bir gündemle (önceden belirlenmiş bir tutum ya da ön kararla) geliriz ve aradığımızı çoğu zaman bulmamız şaşırtıcı değildir! Kanıtları, gerçeği kısmen aydınlatan, kısmen de gizleyen bir şekilde kullanırız. Ve sonra çoğu zaman metne ilişkin ön varsayımlarımız ve metinle uğraşma biçimimiz, ne tür sonuçlar elde edeceğimizi belirler. Robert Funk'ın bir keresinde dediği gibi, yöntem tarafsız bir ağ değildir. Yakalaması amaçlanan şeyi yakalar.

İsa'nın hizmetindeki kadınlar sorusuyla ilgili olarak, metne bir gündem okutma sorunlarından kaçınmanın tek yolu, ilgili malzemenin dikkatli, kapsamlı ve tarihsel bir incelemesidir. Metnin yazarı ve ilk okurları için kendi özgün tarihsel ortamında ne anlama geldiğini incelemeden, onun bizim için ne anlama geldiğini bildiğimizi ileri sürmemeliyiz. Metnin bugün, yazarın o zaman söylemek istediğine aykırı bir şey anlamına gelemeyeceği çok açıktır. Bu düşünceleri akılda tutarak ilgili malzemenin bir kısmına bakalım; bu arada "Women in the Ministry of Jesus" (Cambridge: Cambridge University Press, 1984) adlı monografimdeki malzemenin yalnızca bir bölümünü özetleyebilirim.

Tanrı'nın Egemenliği Uğruna Hadım

İsa, kadınlar üzerinde de etkileri olan bir olay olarak Tanrı'nın Egemenliği'ni duyurmaya geldi; ama kadınların bu egemenlikte ve O'na iman edenlerin topluluğunda uygun yerinin ne olduğu sorusuna doğrudan değinmedi. Yine de bunun sonuçları büyüleyicidir. Örneğin İsa'nın kendi egemenliğinde bekâr kişiye bir yer olduğunu duyurduğu Matta 19:10-12'deki bölümü ele alın.

> *[Matta 19:10-12] "Öğrencileri O'na, 'Erkeğin kadınla durumu böyleyse, evlenmemek daha iyi' dediler. O da onlara şöyle dedi: 'Bu sözü herkes kavrayamaz, yalnızca kendilerine bu verilmiş olanlar kavrar. Çünkü ana rahminden öyle doğmuş hadımlar vardır; insanlar tarafından hadım edilmiş hadımlar vardır; ve Göklerin Egemenliği uğruna kendilerini hadım etmiş hadımlar da vardır. Kavrayabilen kavrasın.'" (Almanca Elberfelder çevirisinden çevrilmiştir)*

Bu, tarihsel bağlamında görene kadar ilk bakışta pek radikal bir kavram gibi görünmez. İsa'nın zamanındaki Yahudi öğretmenler, Yaratılış 1:28'in bedenen sağlıklı bütün insanların evlenmesini ve çoğalmasını buyurduğuna inanıyordu. ***Kendi isteğiyle bekâr kalmak meşru bir seçenek değildi.*** Gerçekten de rabbiler hadımları sıklıkla Tanrı'ya karşı bir hakaret olarak görürdü. Buna karşılık İsa, Tanrı'nın Egemenliği uğruna bekâr kalmanın meşru olduğunu öğretti. Bu metin, İsa'nın kendisinin

neden bekâr kaldığının gerekçesi olabilir. Bu öğretinin İsa'nın hizmetindeki kadınlar üzerinde derin bir etkisi oldu. ***Bu, onların bu yaşamda eş ya da anne olmaktan başka bir şey olma olanağına sahip oldukları anlamına geliyordu.*** Burada Yahudilikten radikal bir kopuş görürüz; çünkü Yahudilikte kadının yerinin yalnızca ev olması gerektiği söyleniyordu. Ünlü bir rabbinin öğrencisi olma ya da sinagogda ibadeti yönetmek için eğitim görme olanağı yoktu; tapınakta kâhin olarak hizmet etmek ise hiç söz konusu değildi.

Marta ve Meryem

Luka 10:38-42'de İsa'nın bu tür Yahudi tutumlar hakkında ne düşündüğünü öğreniriz.

> *[Luka 10:38-42] "Yollarına devam ederlerken İsa bir köye vardı; Marta adında bir kadın O'nu evine kabul etti. Bu kadının Meryem adında bir kız kardeşi vardı; o da İsa'nın ayaklarının dibine oturmuş, O'nun sözünü dinliyordu. Marta ise pek çok hizmetle çok meşguldü; yanına gelip şöyle dedi: 'Rab, kız kardeşimin hizmeti bana bırakmasına aldırmıyor musun? Söyle de bana yardım etsin.' İsa ona şöyle yanıt verdi: 'Marta, Marta! Pek çok şey için kaygılanıyor ve telaşlanıyorsun; oysa gerekli olan tek bir şey var. Meryem iyi olan payı seçmiştir; bu ondan alınmayacaktır.'" (Almanca Elberfelder çevirisinden çevrilmiştir)*

Burada çok açık bir şekilde karşıtlıklar üzerine kurulu bir öykü görürüz. Marta geleneksel Yahudi ev sahibesi rolünü üstlenirken Meryem dikkatli öğrenciyi temsil eder. "Ayaklarının dibine oturmak" ifadesi (10:39) çoğu zaman birinin öğrencisi olmak anlamına gelen teknik bir terim olarak kullanılır ve büyük olasılıkla burada bu anlamı taşır. Marta, Meryem'in mutfakta yardım etmemesine kızıp bir şey yapmadığı için İsa'yı bile azarladığında, öykü oldukça şaşırtıcı bir dönüş yapar. İsa Meryem'i ağırlama heyetine göndermez; tersine, Meryem'in ondan alınmayacak olan iyi payı seçtiğini belirtir. ***Onun, İsa'nın ev sahibesi olmaktansa öğrencisi olma hakkı, hatta daha yüksek bir yükümlülüğü vardır.*** Bu, İsa'nın başka yerlerdeki, hiçbir şeyin kişinin çarmıhını yüklenip İsa'nın ardından gitmesinden daha öncelikli olmadığı öğretisiyle uyuşur. Ama bunun kadınlara uygulanması Yahudi çevrelerinde kesinlikle kabul edilemez görülürdü.

Kadın Öğrenciler

Luka 8:1-3'ten, İsa'nın yolculuk eden maiyeti arasında kadınların da bulunduğunu biliyoruz; büyük olasılıkla öğrencilerinin eşleri olmadıkları için bu, kendi başına skandal sayılacak bir durumdu.

> *[Luka 8:1-3] "Bundan sonra İsa, vaaz ederek ve Tanrı'nın Egemenliği'ni müjdeleyerek kent kent, köy köy dolaşmaya başladı. Onikiler O'nunla birlikteydi; kötü ruhlardan ve hastalıklardan iyileştirilmiş bazı kadınlar da: Kendisinden yedi cin çıkmış olan Mecdelli denen Meryem, Hirodes'in kâhyası Kuza'nın karısı Yohanna, Suzanna ve mallarıyla O'na hizmet eden daha birçok kadın." (Almanca Elberfelder çevirisinden çevrilmiştir)*

İsa'ya alaycı bir şekilde "günahkârların dostu" denmesinin nedeni, büyük olasılıkla tam da kadınlara ve haklarından yoksun bırakılmış diğer gruplara topluluğuna özgür ve eşit erişim tanımasıydı. Luka 8:1-3'te bu kadınların, daha sonra erkek ve kadın diyakozların üstlendiği işlevleri toplulukta yerine getirdiklerini de fark ederiz – topluluğun maddi gereksinimlerini ve esenliğini sağlıyorlardı.

Fiziksel Aile ve Ruhsal Aile

İsa'nın, fiziksel aileye karşı iman ailesi hakkındaki öğretisinin önemi abartılamaz. Markos 3:31-35 ve koşut bölümler gibi metinlerden, İsa'nın topluluğunda bir yer talep etmenin temeli olarak soyu değil imanı gördüğü açıkça anlaşılır.

> *[Markos 3:31-35] "Annesiyle kardeşleri geldiler; dışarıda durup O'na haber gönderdiler ve O'nu çağırdılar. Çevresinde bir kalabalık oturuyordu; O'na, 'Bak, annenle kardeşlerin dışarıda seni arıyorlar' dediler. O da onlara şöyle yanıt verdi: 'Annem ve kardeşlerim kim?' Çevresinde halka olmuş oturanlara baktı ve şöyle dedi: 'İşte annem ve kardeşlerim! Çünkü Tanrı'nın isteğini kim yerine getirirse, o benim kardeşim, kız kardeşim ve annemdir.'" (Almanca Elberfelder çevirisinden çevrilmiştir)*

Gerçekten de Markos 3:21 vd. (bkz. Yuhanna 7:5), İsa'yla olan fiziksel bağların O'nu anlamada aslında bir engel olabileceğini düşündürür. Bunun ötesinde Markos 10:29-30, Luka 12:49-53 ve koşut bölümler, ayrıca Luka 9:57-62 gibi metinler, İsa için Tanrı'nın Egemenliği içindeki temel ilişki biriminin fiziksel aile değil, iman ailesi olarak görülmesi gerektiğini açıkça ortaya koyar. Elbette fiziksel bir aile (Meryem, Marta ve Lazar gibi) Hristiyan olduğunda, fiziksel aile ile iman ailesi birlikte var olabiliyordu. Ama fiziksel aile İsa'ya bağlılık konusunda bölünmüşse ve imanlıların bedenine hizmet etmek yerine onu bölmek istiyorsa, o zaman iman ailesinin önceliği öne geçmelidir. Markos 3:31-35, kişinin imandaki kardeşlerinin, öncelikle sadakat gösterilmesi gereken birincil aile olduğundan daha azını ifade etmez. Bir ya o ya bu durumu ortaya çıksaydı, İsa'nın bağlılığının nerede olduğu ve öğrencilerinden bunu nerede beklediği açıktır. Bu tutum daha küçük ölçüde rabbiler ve öğrencileri arasında da bulunur; orada zaman zaman bir öğrencinin ilk bağlılığını, "onu dünyaya getiren" anne babasından önce, "onu gelecek dünyaya getiren" öğretmenine borçlu olduğu ileri sürülürdü. Ancak İsa bu ilkeyi daha radikal ve daha köklü bir şekilde uyguladı (bkz. Luka 11:27-28, 12:49-53). Kilise, bunun Mesih'teki ilişkilerimiz için anlamına gelen her şeyi henüz bütünüyle benimsemiş değildir.

Kuyu Başındaki Samiriyeli Kadın

İsa'nın, bir kadının kendisi hakkındaki tanıklığının değerine ilişkin görüşüne ilişkin, geçerken verilen bir ipucu Yuhanna 4'te bulunur. Kuyu başındaki kadının öyküsü tekrarlanamayacak kadar iyi bilinir; ama bu öykünün birkaç yönü İsa'nın kadınlara karşı tutumuna işaret eder. Birincisi, Yahudi öğretmenler Yahudi erkeklerin kamusal yerlerde kadınlarla, özellikle de yabancı kadınlarla çok az konuşmaları ya da hiç konuşmamaları gerektiğinde ısrar ediyordu. Bu, "kötü ün" sahibi ya da "yabancı kökenli" kadınlar için daha da geçerliydi. Samiriyeli kadınlar rabbilerin gözünde "ana rahminden beri aybaşı halinde" sayılırdı; yani her zaman kirli, dokunulmaz, dışlanmış. Bu yüzden öğrencilerin gözünde İsa'nın kuyu başındaki bu kadınla konuşacak hiçbir şeyi yoktu. Oysa İsa onunla yalnızca konuşmakla kalmaz, ona kirli biri gibi davranmayı da reddeder ve onu bütün dördüncü Müjde'deki en önemli teolojik tartışmalardan birine katar. ***Bu, onun gibi bir kadının bile teolojik bilginin uygun bir alıcısı ve gerçekten de öğrencilik için uygun bir aday olduğunu gösterir.*** İkincisi, dördüncü Müjde yazarı şunu vurgular: İsa'nın erkek öğrencileri doyurmayan yiyeceği aramakla meşgulken, ***bu kadın mesajı duyurmak için başkalarının yanına gitti. Bu mesaj, birçok kişinin sonsuz yaşam sunan bir yiyecek hakkında duymak için İsa'ya gelmesini sağladı*** (4:39). 4:37-38'deki benzetmenin, kadının ekenlerden ya da biçenlerden biri olduğunu ima etmesi pekâlâ mümkündür. Bu durumda Samiriyeli kadın, dördüncü Müjde yazarı tarafından öğrencinin rolünü doğru biçimde yaşayan biri olarak görülür – onikilerin utancına. Benzer

nitelikte, ama daha açık olanı, İsa'nın dirilişin ilk tanığı olarak Mecdelli Meryem'e "elçilerin elçisi" olma görevini vermesidir (Yuhanna 20:17-18).

İsa ve Temizlik Yasaları

İsa'nın, temiz ve kirli olana ilişkin Eski Antlaşma yasalarını örtük olarak kendisi ve izleyicileri için bağlayıcı saymaması da özellikle önemlidir. Böylece bir cesede dokunmayı (Luka 7:15), günahlı bir kadının (Luka 7:36 vd.) ya da kanaması olan bir kadının (Markos 5:27 vd.) dokunmasını kirletici saymaz. Gerçekten de Markos 7:1 vd., İsa'nın bütün yiyecekleri temiz ilan ettiğini (7:19b) açıkça söyler; hem de bir insanı ancak ondan çıkanın kirletebileceği, ama ona girenin ya da ona dokunanın kirletemeyeceği ilkesine dayanarak (7:15).

Egemenlik Kurmaya Karşı Hizmet Etmek

Kadınlarla, hem fiziksel aileyle hem de iman ailesiyle ilişkileri bakımından ilgili olan bir başka metin Luka 22:24-30'dur. Burada İsa, Onikiler'in izleyicileri üzerinde ne tür bir önderlik ya da yönetim uygulaması gerektiğini tanımlar. Onların, insanlar üzerinde egemenlik kuran uluslar gibi olmamaları, tersine İsa'nın örneğini izleyip herkesin hizmetkârı olmaları gerektiğini açıklar. ***Açıktır ki İsa için başta olmak, en baştaki hizmetkâr olmak demektir – bu daha fazla ayrıcalık değil, daha fazla sorumluluk gerektirir.*** Bu, onların öğretmek, vaaz etmek, iyileştirmek için yetkiye sahip olamayacakları ya da yetki kullanamayacakları anlamına gelmez. ***Ama bunun anlamı şudur: Önderliğin geleneksel ataerkil modeli Tanrı'nın Egemenliği'nde yeniden biçimlendirilmelidir. İsa'nın on iki erkeği hem dirilişinden önce hem de sonra seçip görevlendirmesi, İsa'nın derdinin geleneksel önderlik kavramını reddetmek değil, onu yeniden düzenlemek olduğunu açıkça gösterir.*** Bu kavram Tanrı'nın Egemenliği'nde artık ne anlama gelirse gelsin, Müjde yazarları onu açıkça, kadınların Müjde'yi duyuramayacakları (Yuhanna 20:17-18) ya da kilisenin önemli erkek üyelerine bile öğretemeyecekleri (Elçilerin İşleri 18:24-26) şeklinde anlamamışlardır.

İsa ve Boşanma

Tartışmanın bu noktasına kadar söylediklerimiz öykünün yalnızca bir yüzüdür. ***Öbür yüzü, İsa'nın geleneksel fiziksel aile yapısını güçlendirme ve onu kadınlar için daha adil kılma kaygısını anlatır.*** İsa'nın evlilik, aile ve boşanma hakkındaki öğretileri bu gerçeği örnekler. ***Örneğin İsa, Matta 5:27 vd.'de zina yasağını belirgin biçimde sertleştirir. Bu yasak yalnızca bedenin eylemlerini değil, yüreğin eğilimini de kapsamalıdır.*** Bunun ötesinde İsa, Matta 19'da (bkz. Markos 10) boşanma konusunda çok katı bir tutum takınır. Gerçekten de pek çok bilgin, evlilik baştan beri yasaya aykırı olmadıkça (örn. kan bağı olan akrabalar arasındaki bir birliktelik durumunda) O'nun görüşünün "boşanma yok" olduğunu ileri sürer. İsa'nın boşanmaya karşı katı bir tutum takındığı, öğrencilerin Matta 19:10'daki yanıtından açıkça anlaşılır. Bazı rabbilerin yalnızca zina durumunda boşanılması gerektiğini söylediğini gayet iyi biliyorlardı. İsa'yı yalnızca geleneksel Yahudi tartışmasında bir tarafın yanında duruyor olarak anlasalardı, öğrencilerin böyle tepki vermiş olmaları kuşkuludur. Markos ve Luka Müjdeleri'nde de boşanma için kabul edilebilir hiçbir gerekçe verilmez. Bu Müjdeleri alan ilk dinleyiciler, İsa'nın "boşanma yok" diye öğrettiğini kesinlikle anlamış olmalıdır. İsa için boşanma, yeniden evlenme gibi, zinadır; çünkü Tanrı'nın gözünde, O'nun birleştirdiği ikisinin birlikteliği, olasılıkla ölüm dışında çözülemez (Matta 19:9, Markos 10:11-12, Luka 16:18). Matta 19:8-9'da ***İsa kendi tutumunu Musa'nınkiyle karşılaştırır***. Musa yürek katılığı nedeniyle boşanmaya izin verdi; ama İsa şimdi, yeni

yaratılışı başlattığı için Tanrı'nın özgün yaratılış düzeninin ve amacının korunması gerektiğinde ısrar etti. ***Bu öğreti ne kadar zor ya da tartışmalı olursa olsun, kadınlar açısından genel etkisi, eş olarak rollerinde çok daha fazla güvenceye kavuşmalarıydı.*** Bazı rabbiler, bir erkeğin kendi karısından daha güzel bir kadın bulduğunda ya da şimdiki karısı kahvaltıyı yaktığında boşanıp yeniden evlenmekte özgür olduğunu bile söylemişti. İsa'nın topluluğunda öyle değildi. Kadınlar, Hristiyan topluluğunda böyle hiçbir kaprisin boşanma gerekçesi olamayacağından emin olabilirdi. Dolayısıyla Matta 19:9 (5:32) zina nedeniyle boşanmaya izin verse bile (ki bu olası görünmüyor), İsa erkeklerin boşanma özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlamıştı (birinci yüzyıl Yahudi kültüründe yalnızca erkekler boşanabilirdi).

Yuhanna 7:53-8:11 de İsa'nın çifte standarda göz yummadığını açıkça gösterir. Burada şu soru ortaya çıkar: Suçüstü yakalanan zina eden erkek nerede? Açıktır ki bu Yahudi ihtiyarlar bu durumda kadının günahını erkeğinkinden daha ciddiye aldılar. İsa, adaletin böyle seçici ve önyargılı bir şekilde işletilmesine ortak olmadı. ***Kadının günahını görmezden gelmez, ama onu mahkûm da etmez. Asıl mahkûmiyeti, toplumun "daha zayıf" üyelerine ayrımcılık yapan bir sisteme yönelir.*** Daha sonra, çaresiz dul kadınları sahip oldukları az miktardaki maldan dolandıran din bilginlerini eleştirir (Markos 12:40 ve koşut bölümler). İsa, yaşlı anne babaların kendi çocukları tarafından dindarlık bahanesiyle haklarından yoksun bırakılmasından da derinden etkileniyordu (Markos 7:9-13). Çocukların İsa'nın hizmetinde özel bir yeri olduğunu da biliyoruz. Öğrencilerin karşı çıkmasına rağmen onların O'na gelme hakkında ısrar etti (Markos 10:13 vd.). İsa, yakınlarını kaybetmiş (Luka 7:11 vd., Yuhanna 11), hasta yakınları olan (Markos 7:24 vd.) ya da özel sorunları olan (Luka 8:1-3) kadınlara karşı merhamet duyuyordu. Onlarla paydaşlığı (Yuhanna 12, Luka 10) ve onların acı sona kadar (Onikiler'inkini bile aşan) O'na sadakatleri, İsa ile bazı erkek öğrenciler tarafından belki de öğrencilerin en önemsizi gibi görülen, sözlerine bile güvenilemeyen kişiler (Luka 24:11) arasında özel bir ilişkiye işaret eder. ***Bütün bunlar, kadınların Yahudilikteki zayıflatılmış konumlarıyla karşılaştırıldığında, İsa'nın topluluğunda üstlenebildikleri rollerin çok dikkat çekici bir şekilde değer kazandığına işaret eder.*** Orada aylık kirlilikleri nedeniyle sinagogda Tevrat'ı okumalarına ya da yönetici kurula üye olmalarına izin verilmiyordu.

İsa'nın sözleri ve eylemleri üzerine yaptığımız inceleme bizi, İsa'nın her konuda olmasa da pek çok konuda Yahudi çağdaşlarından farklı olduğu sonucuna götürür. Bildiğimiz kadarıyla İsa'nın yakın Yahudi çevresinden hiçbir zaman uzun süre ayrılmadığını ve daha da önemlisi, görevini özellikle Yahudi yurttaşlarına yönelttiğini fark ettiğimizde bu daha da dikkat çekici hale gelir.

İsa'nın boşanmayı kesinlikle reddetmesi, zamanındaki hemen herkesi gücendirirdi. Bunun ötesinde İsa'nın bekârlığın, kendilerine bu verilmiş olanlar için anormal değil, meşru bir çağrı olduğu görüşü, Roma İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerinde bir erkeğin evlenip çoğalma yükümlülüğü hakkında yaygın olan görüşlerle çelişiyordu; ama hiçbir yerde kendi yurdu Filistin'deki kadar değil. Kadınların İsa'nın topluluğunda eş ve anne rolleri dışında başka roller de üstlenmesini mümkün kılanın bu öğreti olduğunu öne sürdüm. İsa'nın, özellikle cinsel konularda kadınları "günah keçisi" yapmanın çeşitli biçimlerini onaylamaması, O'nu öbür rabbilerle çatışmaya soktu; kuşkusuz pek çok putperest bile İsa'nın "çifte standardı" reddederek eşitliği fazla ileri götürdüğü görüşündeydi. ***Bunun ötesinde, çeşitli Yahudi yazarların aksine, İsa'nın dudaklarında kadınların doğası, yetenekleri ve dinsel potansiyelleri hakkında erkeklerle karşılaştırmalı olumsuz hiçbir söz bulmayız.*** İsa'nın bir kadının tanıklığının değerine ve kanıt gücüne ilişkin değerlendirmesinin, çağdaşlarının hepsinden değilse bile çoğundan daha yüksek olduğunu varsaymak için de nedenler vardır (bkz. Yuhanna 4:27-42). İsa'nın, iman ailesinin taleplerinin hem erkekler hem de kadınlar için fiziksel ailenin taleplerinden önce geldiği öğretisi (bkz. Markos 3:31-35, 10:29-30), hem Yahudilerin hem de putperestlerin uygunsuz bulacağı bazı durumlara

da yol açtı. Örneğin hangi koca (Yahudi ya da putperest), karısının ev ve aileyi bırakıp gezgin bir Yahudi vaizin izleyicisi olmasına gönül rızasıyla izin verirdi? Yine de Luka 8:3 büyük olasılıkla Kuza'nın karısı Yohanna'nın bunu yapmış olduğuna işaret eder. ***Ancak bu öğreti İsa'yı geleneksel aile yapısını ya da – görünüşe göre – o dönemin bütün farklı Akdeniz kültürlerinde belli ölçüde var olan ataerkil çerçeveyi kesinlikle reddetmeye götürmedi.*** İsa'nın korban, anne babaya saygı, boşanma ve çocuklar konusundaki öğretileri, geleneksel aile yapısının reddedilmesini savunmadığını açıkça gösterir. Matta 5:27-32 ve Yuhanna 7:53-8:11 bir ipucu veriyorsa, İsa kocanın ve erkek önderlerin topluluk için ahlaki örnek olma sorumluluğunu doğruladı. ***İsa'nın yeni topluluğunun önderleri olarak on iki erkeği seçmesi de, içinde çalıştığı ataerkil çerçeveyi reddetmeye değil, yeniden biçimlendirmeye çalıştığını düşündürür.***

İsa'nın bazı sözleri ve eylemleri – kirlilik yasaları hakkındaki öğretisi, Şabat günü bir kadını iyileştirmesi ve yabancı bir kadınla herkesin önünde konuşmaya hazır olması gibi – Yahudi yurttaşları için açıkça uygunsuz olsa da, ***İsa'nın kendi yurt bağlamı dışında büyük olasılıkla pek dikkat çekmezdi.*** İsa'nın bir kadının dinsel eğitim alma ve bir din önderinin öğrencisi olma hakkına ilişkin tutumu da Yahudiler için kuşkusuz şok edici olsa da, o dönemin pek çok Romalısına ya da Grekine radikal görünmezdi.

İsa'nın kadınlar ve rolleri hakkındaki görüşleri, zamanının kategorilerinden hiçbirine uymaz. Bu konularda ne bir Kumranlı ne de geleneksel bir rabbiydi; gerçi her iki grupla da bazı ortak yönleri vardı. Kadınları, hem kurgusal hem de gerçek öykülerde, izleyicilerine iman örnekleri olarak sunması rabbi edebiyatında örneksiz değildir; anne babaya saygı hakkındaki öğretisi de öyle. Tanrı'nın Egemenliği'nin gelişi açısından erkeklere ve kadınlara Tanrı'ya radikal bir adanmışlık çağrısı, Vaftizci Yahya'nın ve Kumran'ın öğretileriyle bazı benzerlikler taşır. Ama genel olarak bakıldığında ve özellikle Yahudi bağlamı açısından, ***İsa, kendi halkı arasında yaygın olan kadınlara ve rollerine ilişkin görüşlerin eşsiz ve zaman zaman radikal bir reformcusu gibi görünür. Bunun ötesinde, Müjde yazarları Müjdelerini yazdığında kadınlara karşı yeni ve daha açık bir tutumun hâlâ savunulması gerekiyormuş gibi görünür.*** Belki de üçüncü ve dördüncü Müjde yazarlarının çeşitli kadınları okurlarına dinsel örnek olarak sunmaya özen göstermesinin nedeni tam da budur. ***Peki kadınlar ve rolleri hakkındaki bu yeni tutumlar, İsa'nın topluluğuna katılan kadınları nasıl etkiledi? İsa'nın topluluğu, Yahudilikte kendilerine sunulanla karşılaştırıldığında, kadınlara konum ve roller bakımından ne sundu?***

Her şeyden önce yalnızca Müjdelerde değil, Elçilerin İşleri'nde ve mektuplarda da (örn. Romalılar 16) Hristiyan mesajının kadınlar üzerindeki etkisinin büyük olduğu açıkça görülür. İsa'nın öğretilerinin kadınları kısmen Hristiyan topluluğunda kendilerine tanınan yeni roller ve eşit konum nedeniyle çekmiş olması muhtemeldir. Grek ve Roma dünyasında yalnızca erkeklere ayrılmış ya da kadınların en iyi ihtimalle çok kısıtlı bir şekilde katılımına izin veren pek çok kült vardı. Bunun ötesinde, sinagog topluluğunun kıyısında duran kadınların neden Hristiyanlığa geçtiğini anlamak kolaydır. Yahudilik, kadın dönmelere en iyi ihtimalle kısıtlı bir yer sunuyordu; çünkü onlar dinsel işlevlere katılımlarını sınırlayan rabbi kısıtlamalarıyla karşı karşıyaydı. Kadınlar ne bir sinagog kurmak için gerekli asgari sayıya (minyan) dâhil ediliyor ne de Yahudi antlaşma işaretini alabiliyorken, Hristiyan kilisesinde bu kısıtlamalar yoktu. ***Hristiyanlığın bu konularda dinsel annesi olan Yahudilikten neden farklılaştığının gerekli ve yeterli açıklaması, İsa'nın kadının dinsel uygulamalardaki rolünü kısıtlayan hem Kutsal Kitap'a dayalı hem de rabbi geleneklerinden kopması ve bir kadının değerini ya da tanıklığını küçümseme girişimlerini reddetmesidir.*** Böylece İsa'nın topluluğu, Paskalya'dan hem önce hem de sonra, kadınlara erkeklerle birlikte (bazı putperest kültlerde olduğu gibi erkeklerden ayrı olarak değil) iman ailesine tam olarak katılma konusunda eşit bir hak tanıdı. Bu, kadınların çağdaş Yahudilikte ya da pek çok putperest kültte sahip olmadığı bir haktı. İsa'nın öğrenciliğin öncelikleri hakkındaki öğretileri, kadınları öğrencileri ve yol

arkadaşları olarak kabul etmeye hazır olması (bkz. Luka 8:1-3, 10:38-42) ve hadımlar hakkındaki ve bir kişiyi neyin kirlettiği hakkındaki öğretisi, kadınların O'nun topluluğunda önemli bir rol oynayabilmesinin yolunu fiilen açtı. Herkes İsa'ya iman edip O'nun ardından gidebilirdi – O, iman ailesine girmek için başka hiçbir önkoşulda ısrar etmedi.

Kadınların İsa'nın topluluğunda üstlenebildikleri ve üstlendikleri roller açısından, özellikle Luka bize, özellikle Paskalya sonrası toplulukta kadınlar tarafından çok çeşitli görevlerin üstlenildiğini gösterir. Üçüncü Müjde yazarı, kadınların çoğu zaman – artık İsa'nın topluluğuna hizmet ederek de olsa – konukseverlik ya da maddi destek gibi geleneksel rollerini yeniden üstlendiklerine ilişkin ipuçları verir (bkz. Luka 8:3, Elçilerin İşleri 9:36-42). Bu tür roller, bir kadının "gerekli olan tek şeyi" (Luka 10:38-42) seçmesini ya da onun hakkında daha fazla öğrenmesini engellemediği sürece kabul edilebilirdi.

İsa'nın öğretisi ve topluluğu putperest kadınlar tarafından belki Yahudi kadınlardan daha kolay ve daha doğal bir şekilde benimsenmiş olsa da, Yahudi kadınlara konum ve roller bakımından putperest kadınlardan daha fazlasını sunuyordu. Bir Yahudi kadın için büyük bir öğretmenin öğrencisi olma, İsa'nın gezgin bir izleyicisi olma, "Tanrı'nın Egemenliği uğruna" bekâr kalma, hatta çocuklar dışındaki kişilere imanın öğretmeni olma olanakları, İsa'nın topluluğuna girmeden önce var olmayan olanaklardı. Bununla birlikte, Hristiyan imanı ve topluluğu Yahudi olmayan kadınlara da pek çok şey sunuyordu. Yukarıda sözü edilen görevlerin yanı sıra, günahtan kurtuluş önerisi, yaşama yeni bir kimlik anlayışı ve yeni bir amaçla başlama önerisi, Efendisi görevini özellikle ezilenlere yöneltmiş olan bir topluluğa etkin olarak katılma önerisi, hem putperest hem de Yahudi kadınlar için çok çekici olan önerilerdi. ***Bazıları bu kadınlar için daha önce erişilebilir olmayan bu yeni konum ve bu yeni roller, kadınların İsa'nın topluluğuna akın etmesini açıklayan etkenlerdir.***

Müjdelerde ortaya çıkan bir başka motif, kadınların İsa hakkındaki gerçeğin (örn. Yuhanna 4), özellikle de O'nun ölümünün, gömülmesinin, boş mezarının ve dirilmiş olarak görünmesinin güvenilir tanıkları olarak sunulmasıdır. Bir zorunluluk meselesi olmuş olsa da, Hristiyan kerigmasının (bildirisinin) belirleyici bir bölümünün İsa'nın kadın izleyicilerinin tanıklığına dayanması anlamlıdır. ***Müjde yazarlarının bu gerçeği örtbas etmeye çalışmamaları takdire değerdir. Tam tersine: Birinci Müjde yazarı, Luka, Dördüncü Müjde yazarı ve büyük olasılıkla Markos onu farklı şekillerde vurgular.*** Luka'nın, İsa'nın kadın izleyicilerinin tanıklığının geçerliliğini, onun Elçi Petrus tarafından doğrulandığını göstererek ortaya koyma biçimi özellikle anılmaya değer (bkz. Luka 24:1-10, 12). Dördüncü Müjde yazarının Marta'nın iman açıklamasını bir bakıma okurları için örnek olarak sunması da dikkat çekicidir (bkz. Yuhanna 11:27, 20:31). Bunun ötesinde, diriliş anlatıları da Müjdelerin başka bölümleri gibi, İsa'nın kadınlara karşı tutumunun Hristiyan topluluğu üzerindeki etkisine tanıklık etme eğilimindedir; çünkü kadınlar bu anlatılarda da başka yerlerde olduğu gibi bu topluluğun tanıkları ve katılımcıları olarak ortaya çıkar.

Özet

Bu malzemeyi daha fazla incelemek için ne zaman ne de yer var. Şunu söylemek yeterli: İsa, hizmetinde kadınlar üzerinde çarpıcı etkileri olan iki şeyi aynı anda yaptı. Bir yandan kadınların sözlerinde, eylemlerinde ve hizmetinde önemli bir yer ve konum edinmesini mümkün kıldı; aynı zamanda önyargılarla ve çifte standartla mücadele etti. Bunun sonucunda özellikle Yahudi kadınlar iman ailesinde yeni dinsel haklar ve işlevler kazandı. Öte yandan kadınların ailedeki geleneksel rollerini güçlendiren adımlar attı. Bu nedenle ya "feminist" İsa ya da "gelenekçi" İsa şeklindeki yeni ikilik reddedilmelidir. ***İki kavramdan hiçbiri ve iki uçtan hiçbiri İsa'nın kadınlarla ilişkisini yeterince***

tanımlamaz. Pek çok başka alanda olduğu gibi, İsa'nın kadınlara ve kadınlarla birlikte yaptığı hizmet de basit bir sınıflandırmaya sığmaz. Bugün, İsa'nın duyurduğu ve Pavlus'un sürdürdüğü sağlıklı dengeyi korumaya çalışmakla iyi ederiz. Kilise ya İsa'nın başlattığı yeniyi ya da O'nun doğruladığı eskiyi göz ardı ederse, fiziksel aileyi daha da parçalama ya da Tanrı'nın kadınlarının yaşamında etkin olan Ruh'u söndürme tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

Tanrı bizi bu iki tehlikeden korusun.

Ben Witherington III'ün nazik izniyle.

İngilizce özgün metin: Ben Witherington III, "Women in the Ministry of Jesus", Ashland Theological Journal 17 (1984), s. 22–30.

Vurgular Almanca çevirmene aittir.